

Використана література:

1. Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Сулява О.Ф. Балістика: криміналістичне вогнестрільне зброєзнавство. Підручник / За редакцією проф. П.Д.Біленчука. – К.: Міжнародна агенція "BeeZone", 2003. – С. 11.
2. Методика встановлення належності об'єкта до вогнепальної зброї та його придатності до стрільби (Затверджена рішенням секції судової балістики та трасології НКМР МЮ України. Протокол від 03.06.2005) – Київ, 2005.
3. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 3 від 26 квітня 2002 року "Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами".
4. Кримінальний Кодекс України – К.: "Відомості Ради України", № 25 – 26 від 29 червня 2001 року – Сімферополь: "Реноме", 2002. – С. 122.
5. Кофанов А.В. Криміналістична техніка: навчальний посібник. – К.: КИЙ, 2009. – С. 196.
6. Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г., Россинская Е.Р., Криміналістика: Учебник для вузов. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.:Норма, 2007. – С. 237.
7. Салтєвський М.В. Криміналістика (у сучасному викладі): Підручник.- К.: Кондор, 2005. – С. 232.
8. Біленчук П.Д. Криміналістика: Підручник / За ред. П. Д. Біленчука. – 2-ге вид., випр. і доп. - К.: Атіка, 2001. – С. 153.
9. Ищенко Е.П. Криминалистика: Учебник / Под ред. Е.П. Ищенко. – М.: Юристъ, 2000. – С. 164.
10. Біленчук П.Д., Дубовий О.П., Салтєвський М.В., Тимошенко П.Ю. Криміналістика: Підручник / За ред. П. Д. Біленчука. - К.: Атіка, 1998. – С. 283.
11. Проект Закону України "Про зброю" Кабінету Міністрів України від 04.05.1995 р. № 39-1245/4; Проект Закону України "Про зброю" Кабінету Міністрів України від 31.08.1996 р. № 39-2364/4.
12. Біленчук П.Д. Зброєзнавство: правові основи обігу вогнестрільної зброї. Порівняльний вітчизняного та зарубіжного законодавства: Україна. Європа. Світ: монографія / Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Сулява О.Ф.; за ред. проф. П.Д. Біленчука. -К.: Міжн. Агенція "BeeZone", 2004. – 464 с.
13. Проект Закону України "Про зброю" народних депутатів України В. Мойсика, О. Бандурки, М. Маркуша, В. Нечипорука, С. Сінченка та іншими від 29.10.2003 № 1171-д.

УДК 343.346.1

**ПІДРОБЛЕНИЙ ІДЕНТИФІКАЦІЙНИЙ НОМЕР
ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ: ЦІННІСТЬ АБО
"АНТИЦІННІСТЬ" У СКЛАДІ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО
СТ. 290 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ?**

У публікації проводиться юридичний аналіз ознак підробленого ідентифікаційного номера транспортного засобу у складі знищення.

підробки або заміни номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу, передбаченого ст. 290 Кримінального кодексу України та даються практичні рекомендації із застосування цієї статті.

Ключові слова: *підробка, склад злочину, предмет злочину, ідентифікаційний номер транспортного засобу, суспільна небезпечність.*

В публікації проводиться юридический аналіз признаков поддельного идентификационного номера транспортного средства в составе уничтожения, подделки или замены номеров узлов и агрегатов транспортного средства, предусмотренного ст. 290 Уголовного кодекса Украины и даются практические рекомендации по применению этой статьи.

Ключевые слова: *подделка, состав преступления, предмет преступления, идентификационный номер транспортного средства, общественная опасность.*

The paper deals with a legal analysis of signs of a fake vehicle identification number in the destruction, alteration or replacement of vehicle unit numbers, under Art. 290 of the Criminal Code of Ukraine and provides practical guidance on the application of this article.

Key words: *fake, the offense, the subject of the crime, the vehicle identification number, social danger.*

Майже кожен учений у галузі кримінального права висловлював свою точку зору стосовно предмета злочину в контексті дослідження об'єкта злочину або окремих складів злочинів. У підручниках з кримінального права України та науково-практичних коментарях до Кримінального кодексу України міститься недостатня, а іноді й суперечлива інформація щодо ідентифікаційного номера транспортного засобу як предмета злочину¹. Проте ідентифікаційний номер транспортного засобу як предмет злочину на монографічному рівні в Україні не досліджувався, навіть не обговорювався в наукових дискусіях.

¹ Див.: Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.]; за ред. проф. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. - [3-є вид.]. - К.: Юрінком Інтер, 2007. - С. 368; Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / За заг. ред. д-ра юрид. наук., проф., засл. діяча науки і техніки України Є.Л. Стрельцова. - Х.: Одіссей, 2009. - С. 251; Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / [Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.]; за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. - К.: Юридична Думка, 2004. - С. 372, 373; Кримінальне право України: Особлива частина: [підручник для студ. вищ. навч. закл. освіти] / [М.І. Бажанов, В.Я. Тація, В.В. Сташис, І.О. Зінченко та ін.]; за ред. професорів М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. - К.: Юрінком Інтер; Х.: Право, 2002. - С. 289; Уголовное право Украины: Особенная часть: Учебник / [М.И. Бажанов, Ю.В. Баулин, В.И. Борисов и др.]; под ред. М.И. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. - К.: Юрінком Інтер, 2003. - С. 390.

Одні науковці вважають предметом злочину будь-які речі матеріального світу, з певними властивостями яких кримінальний закон пов'язує наявність у діяч особи ознак конкретного складу злочину¹. Деякі автори визнають предметом злочину речі, певні цінності матеріального світу, діючи на які, особа посягає на блага, що належать суб'єктам суспільних відносин². Інші криміналісти під предметом злочину розуміють речі або інші предмети зовнішнього світу, а також інтелектуальні цінності, впливаючи на які, винна особа завдає шкоди охоронюваним законом суспільним відносинам³.

Ототожнюючи предмет злочину і предмет охоронюваних суспільних відносин, В.К. Глістін обґрунтовано писав, що все те, з приводу чого або у зв'язку з чим існують відносини, доцільно називати предметом відносин. У тому випадку, якщо відсутній матеріальний предмет, річ, із приводу якої виникли відносини, її заміщує яке-небудь інше благо, духовна, соціальна цінність. З приводу них також виникають, існують суспільні відносини. У кримінальному законі значну частину норм присвячено охороні відносин саме з таким предметом⁴. В.К. Глістін зазначав, що матеріальні предмети, речі, які перебувають поза межами охоронюваних відносин, не належать до об'єкта. Як компоненти злочину вони служать знаряддям впливу на суспільні відносини. У такому випадку вони є елементом об'єктивної сторони злочину⁵.

Можна назвати традиційною концепцію предмета злочину, яку було розроблено в науці радянського кримінального права В.Я. Тацієм. Науковець уважав необхідним класифікувати предмети на три групи: 1) предмет охоронюваних суспільних відносин; 2) предмет злочину; 3) предмет злочинного впливу. Предмет суспільних відносин і предмет злочинного впливу в концепції В.Я. Тація не входить до числа ознак складу злочину, а виокремлюються лише для більш поглибленого аналізу механізму злочинного впливу на об'єкт злочину.

¹ Див.: Кримінальне право України: Особлива частина: [підручник для студ. вищ. навч. закл. освіти] / [М.І. Бажанов, В.Я. Тацій, В.В. Сташис, І.О. Зінченко та ін.]; за ред. професорів М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. - К.: Юрінком Інтерпр; Х.: Право, 2002. - С. 93.

² Див.: Матишевський П.С. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник для студ. юрид. вузів і фак] / За ред. П.С. Матишевського. - К.: А.С.К., 2001. - С. 104.

³ Див.: Уголовное право Российской Федерации: Общая часть: Учебник / Под ред. А.И. Рарога. - М.: Юристь, 2001. - С. 109.

⁴ Див.: Глистин В.К. Проблема уголовно-правовой охраны общественных отношений: Монография / Глистин В.К. - Ленинград: Из-во Лен-го ун-та, 1979. - С. 47.

⁵ Див.: Там само. - С. 50.

Автор зазначав, що предметом злочину слід уважати будь-які речі матеріального світу, з певними властивостями яких кримінальний закон пов'язує наявність у діяч особи ознак конкретного складу злочину. Предмет злочину є ознакою, що характеризує об'єкт злочину¹.

На думку Є.В. Лащука, "предмет злочину – це факультативна ознака об'єкта злочину, що знаходить свій прояв у матеріальних цінностях (котрі людина може сприймати органами чуття чи фіксувати спеціальними технічними засобами), з приводу яких та (або) шляхом безпосереднього впливу на які вчинюється злочинне діяння"². При цьому предмет злочину наділений фізичною, соціальною та юридичною ознаками.

Однак у науці кримінального права щодо поняття предмета злочину, його співвідношення з об'єктом злочину, а також місця предмета злочину в складі злочину існують альтернативні точки зору.

Слід погодитися з Є.В. Фесенком, який визнає предметом злочину матеріалізоване благо³. Так, предмети – це не тільки речі, а й інші матеріалізовані об'єкти (майно, природні багатства (ліс, водойми тощо), тварини, птахи, риба, "небезпечні" речі (зброя, наркотики тощо), продукція творчості, документи та інше. Дослідник висловлює пропозицію вважати предметом злочину лише ті матеріалізовані утворення, які можна віднести до охоронюваних законом цінностей. Він стверджує, що не можуть визнаватися предметом злочину "антицінності", наприклад підроблені гроші або цінні папери. Вони, як уважає автор, є засобами вчинення злочину⁴.

Питання щодо визнання або невизнання так званих "антицінностей" предметом злочину в науці кримінального права, як раніше, є спірним.

Так, В.Я. Тацій, досліджуючи це питання як самостійну проблему, зазначав, що незрозумілим залишається те, як бути з предметами, які не входять до складу охоронюваних суспільних відносин, але з якими кримінальне законодавство пов'язує настання певних правових наслідків, що впливають на відповідальність, кваліфікацію тощо.

¹ Див.: Тацій В.Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве: Монография / Тацій В.Я. – Х.: Вища школа: Изд-во при ХГУ, 1988. – С. 47.

² Див.: Лащук Є.В. Предмет злочину у кримінальному праві України: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.08 / Лащук Єфрем Вікторович. – К., 2005. – С. 59.

³ Див.: Фесенко Є.В. Кримінально-правовий захист здоров'я населення (коментар законодавства та судової практики) / Фесенко Є.В. – К.: Істина, 2001. – С. 10, 11.

⁴ Див.: Фесенко Є.В. Цінності як об'єкт злочину / Є.В. Фесенко // Право України. – 1999. – № 6. – С. 77.

Наприклад, підроблені гроші, порнографічні предмети не входять до складу охоронюваних суспільних відносин. Але також вони не належать до об'єктивної сторони, оскільки не можуть розглядатися як знаряддя вчинення злочину. Разом із тим, з ознаками цих предметів чинне законодавство пов'язує низку питань кримінально-правової відповідальності, а тому їх не можна виносити за межі складу злочину¹. На думку В.Я. Тація, слід уважати, що предмет злочину найбільш пов'язаний з об'єктом злочину. Про це, зокрема, свідчить те, що багато предметів злочину входять до складу охоронюваних суспільних відносин як його предмет. У свою чергу, недоцільно відокремлювати від об'єкта й ті предмети, які не входять до складу об'єкта охоронюваних відносин. Інше вирішення питання привело б до того, що одні предмети злочину ми б розглядали разом з об'єктом, а інші – як якісь нові ознаки об'єктивної сторони складу злочину. Проте відносити одну й ту саму ознаку злочину і до об'єкта, і до об'єктивної сторони складу нелогічно².

На нашу думку, визначення місця предмета злочину в складі злочину може залежати від того, яку він роль відіграє в механізмі конкретного складу злочину щодо об'єкта й об'єктивної сторони складу злочину, а також як законодавець характеризує певний предмет злочину в диспозиції кримінально-правової норми. Наприклад, у складі знищення, підробки або заміни номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу законодавець прямо вказує на номерні частини транспортного засобу як на предмет злочину і припускає, що тільки справжній ідентифікаційний номер кузова, двигуна або шасі транспортного засобу підлягає кримінально-правовій охороні. У цьому випадку предмет злочину, передбаченого ст. 290 КК України, збігається з предметом охоронюваних суспільних відносин та входить до структури об'єкта зазначеного злочину.

Таким чином, досліджуваний злочин слід уважати "предметним", у якому предмет є обов'язковою ознакою. Зокрема, у складі злочину, передбаченому ст. 290 КК України, предметом злочину слід вважати лише справжній ідентифікаційний номер транспортного засобу, який містить соціально значущу інформацію на момент вчинення знищення, підробки або заміни номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу та виступає також обов'язковою ознакою до-

¹ Див.: Тацій В.Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве: Монография / Тацій В.Я. – Х.: Вища школа: Изд-во при ХГУ, 1988. – С. 35, 37.

² Див. там само. – С. 35, 55.

сліджуваного складу злочину. Інша справа, коли підроблений ідентифікаційний номер кузова, двигуна або шасі використовується для вчинення інших суміжних злочинів, наприклад шахрайства, легалізації викраденого транспортного засобу з підробленим (підробленими) ідентифікаційним номером тощо. У цій ситуації підроблений ідентифікаційний номер транспортного засобу стає засобом вчинення злочинів, передбачених ст. ст. 190, 209 КК України, який слід уважати факультативною ознакою об'єктивної сторони зазначених злочинів.

Заслужує на увагу позиція О.І. Калешіної, котра справедливо стверджує: "...важливіша відмінність предмета від знарядь і засобів вчинення злочину полягає в характері (активному чи пасивному) присутності цього явища в конкретному злочині. У першому випадку ми називаємо це явище знаряддям (засобом), а в другому – предметом злочину..."¹.

Зауважимо, що знищення, підробка або заміна ідентифікаційних номерів транспортного засобу може безпосередньо передувати вчиненню інших злочинів або правопорушень з використанням підробленого ідентифікаційного номера, номера кузова, двигуна або шасі. Наприклад, підробленню та використанню підроблених реєстраційних документів, шахрайству, легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, комп'ютерним злочинам, службовим злочинам під час "легалізації" транспортного засобу, номери вузлів та агрегатів якого знищено, підроблено або замінено. Проте ці злочини або правопорушення слід розглядати як суміжні відносно злочину, передбаченого ст. 290 КК України, і при наявності відповідних ознак кваліфікувати за сукупністю злочинів.

Однак, на нашу думку, склад знищення, підробки або заміни ідентифікаційних номерів транспортного засобу може кваліфікуватися як самостійний злочин, якому насамперед властиві свої основні безпосередній об'єкт і предмет цього злочину.

З огляду на цю проблематику російська вчена Л.О. Букалєрова стверджує, що відповідно до чинного Кримінального кодексу РФ караним є підроблення посвідчення або іншого офіційного документа, що надає права або звільняє від обов'язків. Виникає питання: законодавець мав на увазі тільки оригінали документів або включив до

¹ Див.: Калешіна О.И. Поддельный документ как предмет и средство совершения преступления: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.08. / Калешіна Ольга Игоревна. – Краснодар, 2006. – С. 118, 119.

предмета злочину й підроблені документи? На перший погляд, правильним є вихідне твердження, однак відсутність у тексті ст. 327 КК РФ указівки на слово "справжній" дозволяє зробити висновок, що внесення неправдивих відомостей у підроблений офіційний документ теж є можливим (наприклад особа незаконно придбаває підроблене посвідчення водія, для використання якого вносить у посвідчення свої дані та вклеює фотографію)¹.

Таким чином, підроблення може здійснюватися у два етапи: перший - виробником, і другий - наступним власником. Дії як одного, так і іншого за характером, ступенем суспільної небезпечності, а також за юридичною характеристикою ідентичні, що дозволяє визнати їх в першому, і в другому випадку формою підробки, а сфальшований документ - предметом складу злочину².

Порівняльний аналіз досліджуваного складу знищення, підробки або заміни ідентифікаційного номера транспортного засобу дає підстави не погодитися з Л.О. Букалєровою. З одного боку, кримінальний закон забороняє посягання на предмет злочину, який має відповідні властивості. Зокрема, забороняється підробка ідентифікаційного номера транспортного засобу. З іншого боку, відсутність у тексті диспозиції ст. 290 КК України посилання на слово "справжній" не дає достатніх підстав стверджувати, що підробка раніше підробленого ідентифікаційного номера транспортного засобу утворює склад злочину. По-перше, зі змісту кримінально-правової норми впливає, що підроблений "несправжній" ідентифікаційний номер транспортного засобу є наслідком (результатом) підробки, а тому не може вважатися предметом кримінально-правової охорони в розгляданому злочині. По-друге, на наш погляд, така підробка за характером і ступенем тяжкості не є суспільно небезпечною. Видається юридично незначною підробка підробленого ідентифікаційного номера транспортного засобу. Якщо особа не знала про цю обставину, то її дії слід кваліфікувати як замах на непридатний об'єкт злочину. Із суб'єктивної сторони зазначені дії слід кваліфікувати за правилами фактичної помилки. Якщо винна особа усвідомлює, що вчиняє підробку підробленого ідентифікаційного номера транспортного засобу, то такі дії, на наш погляд, треба кваліфікувати як малозначні. Підкреслимо, що

¹ Див.: Букалєрова Л.А. Уголовно-правовая охрана официального информационного оборота: Монография / Под ред. докт. юрид. наук, проф. В.С. Комиссарова, докт. юрид. наук Н.И. Пикурова. - М.: Издательство "Юрлитинформ", 2006. - С. 229.

² Там само. - С. 229.

підроблений ідентифікаційний номер транспортного засобу може використовуватися як засіб вчинення інших злочинів та бути елементом обставин, що підлягають доказуванню в кримінальній справі. Отже, у складі знищення, підробки або заміни ідентифікаційних номерів транспортного засобу тільки справжній ідентифікаційний номер може бути предметом злочину.

Ці положення доцільно застосовувати до складів злочинів, формою яких є підробка.

Автор розуміє, що висвітлена проблематика не є вичерпною й вирішеною та сподівається на те, що для остаточного вирішення питань, пов'язаних з предметом складу злочину, передбаченого ст. 290 КК України необхідні подальші наукові пошуки і дослідження.

Використана література:

1. Букалєрова Л.А. Уголовно-правовая охрана официального информационного оборота: Монография / Под ред. докт. юрид. наук, проф. В.С. Комиссарова, докт. юрид. наук Н.И. Пикурова. - М.: Издательство "Юрлитинформ", 2006. - 360 с.

2. Глистин В.К. Проблема уголовно-правовой охраны общественных отношений: Монография / Глистин В.К. - Ленинград: Из-во Лен-го ун-та, 1979. - 127 с.

3. Калешина О.И. Поддельный документ как предмет и средство совершения преступления: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.08. / Калешина Ольга Игоревна. - Краснодар, 2006. - 213 с.

4. Кримінальне право України: Особлива частина: [підручник для студ. вищ. навч. закл. освіти] / [М.І. Бажанов, В.Я. Тацій, В.В. Сташис, І.О. Зінченко та ін.]; за ред. професорів М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. - К.: Юрінком Інтер; Х.: Право, 2002. - 496 с.

6. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / [Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.]; за ред. М.І. Мельника, В.А. Климентя. - К.: Юридична Думка, 2004. - 656 с.

7. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.]; за ред. проф. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. - [3-є вид.]. - К.: Юрінком Інтер, 2007. - 1184 с.

8. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / За заг. ред. д-ра юрид. наук., проф., засл. діяча науки і техніки України Є.Л. Стрельцова. - Х.: Одиссей, 2009. - С. 496 с.

9. Лашук Є.В. Предмет злочину у кримінальному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Лашук Єфрем Вікторович. - К., 2005. - 262 с.

10. Матишевський П.С. Кримінальне право України. Загальна частина: [підручник для студ. юрид. вузів і фак] / За ред. П.С. Матишевського. - К.: А.С.К., 2001. - 352 с.

11. Тацій В.Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве: Монография / Тацій В.Я. - Х.: Вища школа: Изд-во при ХГУ, 1988. - 196 с.
12. Уголовное право Российской Федерации: Общая часть: Учебник / Под ред. А.И. Рарога. - М.: Юристъ, 2001. - 511 с.
13. Уголовное право Украины: Особенная часть: Учебник / [М.И. Бажанов, Ю.В. Баулин, В.И. Борисов и др.]; под ред. М.И. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тация. - К.: Юринком Интер, 2003. - 512 с.
14. Фесенко Є.В. Кримінально-правовий захист здоров'я населення (коментар законодавства та судової практики) / Фесенко Є.В.- К.: Істина, 2001. - 192 с.
15. Фесенко Є.В. Цінності як об'єкт злочину / Є.В. Фесенко // Право України. - 1999. - № 6. - С. 75 - 77.

УДК 343.102

С.В. Єськов

**ВІД СОРОМ'ЯЗЛИВОГО КОНКУБІНАТУ
ДО ПОВНОЦІННОГО СОЮЗУ: ІНТЕГРАЦІЯ
ЕЛЕМЕНТІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО
ДОКУМЕНТУВАННЯ У ПРАКТИКУ ЗБИРАННЯ
ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ**

У статті досліджується інститут негласних слідчих дій, яким запроваджено елементи оперативно-розшукового документування у практику збирання доказів у кримінальному провадженні, передумови його появи. Аналізується доцільність такої новації, перспективи її подальшого розвитку та труднощі на шляху реалізації.

Ключові слова: *кримінальне провадження, оперативно-розшукове документування, негласні слідчі дії, збирання доказів.*

В статье исследуется институт негласных следственных действий, которым введены элементы оперативно-розыскного документирования в практику собирания доказательств в уголовном производстве, предпосылки его появления. Проанализирована целесообразность такой новации, перспективы ее дальнейшего развития и трудности на пути реализации.

Ключевые слова: *уголовное производство, оперативно-розыскное документирование, негласные следственные действия, сбор доказательств.*

The article examines institute of undercover investigation, which introduced elements of operational documenting in practice of collecting evidence in criminal proceedings, preconditions of its emergence. The feasibility of such innovations, the prospects for its further development and difficulties on the way of implementation are analyzed.

Key words: *criminal proceedings, operational documenting, undercover investigations, the formation of evidence.*